

DE NAAM 'BEGEER'
IN DE NEDERLANDSE PENNINGKUNST
VAN DE 19e EN 20e EEUW ¹⁾

Aangezien de beschrijving van penningen vervaardigd sedert 1880 in de ateliers van de N.V. Koninklijke Begeer en die de naam BEGEER dragen, al of niet voorzien van één of meer voorletters, soms moeilijkheden oplevert voor een juiste identificatie, verzocht de redactie mij hierover een korte inleiding te schrijven voor dit blad. Ik voldoe hieraan gaarne, omdat ik vanaf 1916 in dit bedrijf werkzaam was en van de gestadige opbloei van onze vaderlandse penningkunst getuige mocht zijn.

In het algemeen kan worden gezegd, dat in de gevallen, waar uitsluitend de naam BEGEER op de penning is vermeld, hiermede steeds de firmanaam wordt bedoeld. Waar een Begeer als artiest zijn werk heeft gesigneerd, heeft hij steeds zijn naam van één of meer voorletters doen voorafgaan. Mochten er enkele penningen bestaan (hetgeen ik me niet direct herinner), die de naam C. J. BEGEER dragen, dan is ook hiermede de firmanaam bedoeld geweest, aangezien in de jaren van 1880 tot 1919 de naam C. J. Begeer in de firmanaam voorkomt, als herinnering aan de eerste Begeer, die aan het hoofd stond van de Utrechtse Fabriek van Zilverwerken, t.w. Carel Joseph Begeer (1840—1879), die evenwel nimmer zelf penningen heeft ontworpen. De fabricage van penningen in de Utrechtse Fabriek van Zilverwerken van C. J. Begeer ving eerst in 1880 aan onder zijn opvolger en jongste broeder Anthonie.

Alvorens verder te gaan is het goed ter verduidelijking enkele genealogische en historische gegevens te vermelden.

De eerste van het geslacht BEGEER, die zich als zelfstandig fabrikant en juwelier te Gouda vestigde was BASTIAAN BEGEER (1806—1875); op 7 april 1835 werd hij als fabrikant in de registers van de keurkamer te Rotterdam ingeschreven.

Bastiaan had vijf zoons, waarvan vier het beroep van hun vader kozen. De oudste: JACOB (1838—1859) werd tekenaar en graveur en was werkzaam in het atelier van zijn vader, doch overleed reeds op jeugdige leeftijd. Tot opvolger van Bastiaan in het Goudse bedrijf werd de derde zoon: WILLEM (1843—1903) bestemd. De tweede zoon: CAREL JOSEPH (1840—1879) deed het essayeursexamen en vestigde zich in 1865 als juwelier te Utrecht. In 1866 werd hem de leiding opgedragen van de op 30 December 1865 te Utrecht opgerichte Utrechtse Fabriek van Zilverwerken.

De jongste zoon ANTHONIE (1856—1910), die meer dan de andere zoons een artistieke begaafdheid had, voelde zich reeds jong aangetrokken tot de penningkunst, die, na een periode van ernstig verval in het eind der 18e en de eerste helft der 19e eeuw, juist in deze tijd een nieuwe

¹⁾ Met vriendelijke toestemming van de Redactie en de schrijver jhr. ir. A. C. von Weiler te Wassenaar overgenomen uit De Geuzenpenning, Driemaandelijke uitgave van het Kon. Ned. Genootsch. voor munt- en penningkunde en van de Vereniging voor Penningkunst, januari 1968.

opbloei beleefde, dank zij het werk van enkele franse medailleurs als Ponscarme e.a., welke opbloei een hoogtepunt bereikte in de jaren 1885—1900 in de werken van Chaplain, Roty, Vernon e.a.

Hij begon zijn carrière in 1874 als leerling-stempelsnijder aan 's-Rijksmunt te Utrecht, waar hij de leerling werd van Joh. Philip Menger Sr., eerste stempelsnijder aan de Munt en van Joh. Philip van der Kellen, eveneens stempelsnijder, later directeur van 's-Rijks Prentenkabinet. In 1876 werd hij bevorderd tot hulp-stempelsnijder. Op 1 December 1879 kreeg hij op zijn verzoek eervol ontslag uit rijksdienst om zijn inmiddels op 19 november 1879 overleden oudere broeder C. J. Begeer op te volgen als directeur van de Zilverfabriek. Korte tijd daarna werd de naam van de fabriek gewijzigd in 'Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C. J. Begeer', vanaf 31 augustus 1889 met het praedikaat 'Koninklijke'. De 1ste juli 1895 ging Anthonie, die trouwde met de weduwe van C. J. Begeer, een vennootschap aan met zijn neef en stiefzoon Corn. L. J. Begeer welke evenwel in 1903 weer werd ontbonden.

Of Corn. L. J. Begeer, die een opleiding had genoten in het boetseren (waar is mij niet bekend), in deze acht jaren van samenwerking met zijn oom en stiefvader nog zelf penningen heeft ontworpen, is mij niet bekend. Het enige stuk, voor zover ik weet, dat van hem is beschreven, is de in 1902 geboetseerde portretplaquette van H. A. van Beuningen, t.g.v. het 50-jarig bestaan der Utrechtsche Handelsociëteit (Zwierzina I, 1902. No. 486). Daarnaast is nog bekend van zijn hand een portretplaquette van zijn moeder. Na zijn uittreden uit de Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C. J. Begeer richtte C. L. J. Begeer in 1903 een eigen onderneming op: de 'Stichtsche Fabriek van Zilverwerken van Corn. L. J. Begeer', welke onderneming echter in 1935 werd ontbonden.

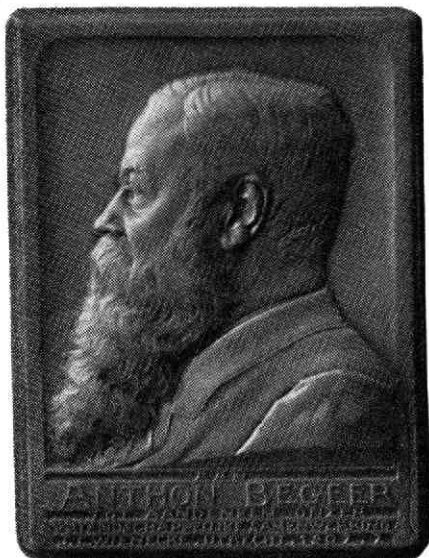
In de jaren van haar bestaan heeft deze fabriek vrij zeker enkele penningen uitgegeven, welke door C. L. J. Begeer waren ontworpen en waarschijnlijk gesigneerd. Aangezien echter de penningen, door deze firma vervaardigd, nimmer zijn beschreven, zijn deze mij niet bekend.

In 1908 nam Anthonie zijn beide zoons: Carel J. A. en Anton C. J. als medevennoten in de firma op. Na zijn plotselinge dood in 1910 nam Carel J. A. Begeer de hoofdleiding van de firma over, welke in 1912 werd omgezet in een naamloze vennootschap onder de naam: N.V. Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Juwelen, Zilverwerken en Penningen van C. J. Begeer. In 1956 overleed Carel J. A. Begeer, na een bijkans 50-jarig rusteloos werken voor de bevordering van het edelambacht, dat zijn grote liefde had.

De beide Begeers, waaraan de Nederlandse Penningkunst veel te danken heeft zijn ANTHONIE en zijn zoon CAREL J. A. BEGEER.

Van Anthonie zijn weinig persoonlijke werken bekend uit de tijd dat hij op 's-Rijksmunt werkte. De penningen, waarvan de stempels zich nog in het archief van de Munt bevinden, zijn:

- 1877 Prijspenning van het Gymnastiek Gezelschap 'Olympia', 20 mm.
1878 Prijspenning: Tentoonstelling van voorwerpen door den werkman in vrijen tijd vervaardigd, te Amsterdam gehouden; (Zwierzina 446) 45 mm. Deze Penning is gesigneerd: A. Begeer F.



Antonie Begeer (1856-1910).
Portretplaquette door
J. C. Wienecke, 1907.

1881? Prijspenning: Roeivereniging 'Laga' te Delft; (Zwierzina 554)
24 mm.

terwijl daarnaast in bedoelde verzameling nog aanwezig zijn onder datering 1875 een eenzijdige afslag in lood van een Minerva-kopje waarop de aantekening voorkomt: 'eerste graveerproef door A. Begeer', en dd. 1879 een afslag in tin van een prijspenning van de 'Vereeniging Friesch Rundveestamboek'. Tenslotte is in het archief van het Munt-College nog een brief aanwezig van Antonie Begeer, gedateerd 3 April 1879, waarin hij verzoekt hem vergunning te willen verlenen voor het vervaardigen van een paar medaillestempels t.g.v. het 50-jarig huwelijk van H. D. Mispelblom Beyer en C. A. Hoyer, ten behoeve van de Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken, waarvan zijn oudere broer C. J. Begeer op dat moment nog directeur was. Is dus het persoonlijk oeuvre van Antonie Begeer klein, zijn verdienste voor de Nederlandse Penningkunst is des te groter.

In 1879 directeur geworden van het Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken begon hij direct met de vervaardiging van penningen.

Aen enkele prominente kunstenaars als Prof. G. Sturm, kunstschilder en Prof. L. Jünger, beeldhouwer, beiden Wener van geboorte en toentertijd leraren aan de Kunstnijverheidsschool te Amsterdam, gaf hij opdrachten ontwerpen voor penningen te maken, die hij door twee zeer bekwame duitse modeleurs-ciseleurs: Georg Haas en Wilhelm Achtenhagen, beiden leerlingen van de Königliche Zeichenakademie te Hanau, die inmiddels bij hem in dienst waren getreden, liet uitvoeren.

In 1889 kwam Jac. J. van Goor als leerling in dienst. Nadat deze 5 jaren leerling was geweest van Georg Haas, waarbij zijn grote aanleg

duidelijk aan de dag was getreden, werd hij door Anthonie in de gelegenheid gesteld zich aan de academie van Hanau verder te bekwamen. Na zijn terugkeer begon Van Goor zijn succesvolle loopbaan van medailleur-ciseleur aan de Utrechtse fabriek, een carrière, die na 67 jaren van zeldzaam vruchtbare arbeid, waarin hij een enorm aantal (\pm 350), meest portretpenningen van bekende tijdgenoten, vervaardigde, met zijn dood in 1956 werd afgesloten.

Carel J. A., die eveneens op de academie van Hanau heeft gestudeerd en zijn studiën in 1904 beëindigde, kreeg van zijn vader de artistieke leiding van het bedrijf toegewezen. In deze jaren tot aan de plotselinge dood van zijn vader in 1910, heeft Carel enkele zeer fraaie penningen vervaardigd, bijna uitsluitend gietpenningen; een uitvoering, die hem als kunstenaar uiteraard beter lag dan de slagpenning. Zijn oeuvre sluit praktisch af in 1911 met de prachtige penning van de 'Nederlandsche Pomologische Vereeniging'. Nadien heeft hij nog slechts enkele ontwerpen gemaakt, die hij door andere kunstenaars liet uitvoeren.

Doordat in 1910 de hoofdleiding van het bedrijf op zijn jonge schouders kwam te rusten heeft hij de schaarse hem toegemeten tijd gebruikt voor het ontwerpen van zilverwerken, aan de reeds vrij talrijke pen-



*Geboortepening prinses Juliana (keerzijde), door Carel Begeer, 1909.
Op de klokken de tekst: VOX POPULI ULTRAIECTENSIS.*

ningkunstenaars in den lande als: Pier Pander, J. C. Wienecke, F. E. Jeltsema, Toon Dupuis, C. J. van der Hoef e.a. overlatende de penningkunst verder te ontwikkelen. In deze jaren ontstonden o.m. de reeks prachtige zilveren gebruiksvoorwerpen, die Carel Begeer ontwierp voor de Rotterdamse maecenas J. P. van der Schilden, welke, na diens overlijden in het museum Boymans-van Beuningen zijn gekomen.

Jammer is het, dat Carel J. A. slechts enkele penningen heeft gesigeneerd; de signatuur ontbreekt op de penning van de Bloemententoonstelling te Haarlem (1910), de 'Nederlandse Pomologische Vereeniging' (1911) en op de V.V.V.-penning voor Utrecht t.g.v. de geboorte van Prinses Juliana (1909) met de figuur van Sint Maarten op de voorzijde en de prachtige compositie van de beierende klokken op de keerzijde. (Zwierzina I, resp. 1910 no. 915, 1911 no. 988 en 1909 no. 845).

A. von Weiler

SINT NICOLAAS HEEFT DE TIJD

Wanneer we 's morgens tegen achten de radio aanzetten om klok of horloge aan het tijdsein te controleren, kunnen we daarvoor even goed een Engels station gebruiken als Hilversum. De slag van 8 uur valt overal precies gelijk. Geperfectioneerde techniek die we vanzelfsprekend vinden. Hoogstens vragen we ons wel eens af hoe men „vroeger” eigenlijk aan de juiste tijd kwam. Een boeiend antwoord op die vraag vond ik onlangs in de rekening van de Sint Nicolaaskerk te Utrecht over het jaar 1586/'87 (Gem. Archief nr. 706 II). Op folio XXVI doet de rentmeester verantwoording van de volgende post:

„Ende noch betaelt Claes Florisz voor twee Sonnenwijzers, daarvan dic een gestelt es aen die kerckmuur ende die ander voor meester Peter Augustijnsz, organist, omme het uuijwerck nae te stellen, tzaemen 1 gulden X stuijvers”.

Deze organist, voluit geheten Peter Augustijnsz van den Bongaert, ook wel Wttenbogaert, woonde in een huisje van de kerk en had als organist een salaris van 50 gulden per jaar. Ook ontving hij dan nog 1 gulden 15 stuivers „van torgell voor een geheel jaer doer taccorderen sulcx mit hem overcoemen es ende naer ouder gewoenten” en ook overigens had hij de volledige zorg over zijn instrument: „Gegeven meester Peter organist voornoemt omme traen te coope totten blaesbalcken van torgell mede te smeeren XVIII st.”

Maar op het uurwerk terug te komen, de volgende post uit de rekening 1588/'89 geeft ons een aanwijzing dat Peter Augustijnsz er goed slag van had op de zonnewijzer te kijken en dat de buurt zijn werk zeker waardeerde:

„Noch dselven betaelt dat hem bij den gemeenen gebueren toegeleijt es voor zijn moeten dat hij tgheheele jaer doer het uuijwerck gestelt heeft, XII gulden”.

De Bilt.

P. H. Damsté